

АНОТАЦІЯ

Болтовська Л.Л. Організаційно-економічні засади управління динамічними процесами м'ясопродуктового підкомплексу. Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 051 - Економіка. Вінницький національний аграрний університет, Вінниця, 2021.

Дисертація присвячена обґрунтуванню та розробці методичних і практичних підходів до формування організаційно-економічних засад управління динамічними процесами м'ясопродуктового підкомплексу.

Серед галузей сільського господарства саме тваринництво є джерелом важливих продуктів харчування для людини: молока, м'яса, яєць, а для промисловості (харчової, легкої фармацевтичної тощо) постачає різні види сировини. Вироблений у тваринництві приріст живої ваги в АПК України сформовано у м'ясопродуктовому підкомплексі, який об'єднує товаровиробників сільськогосподарської (тваринницької) продукції, торгівельні організації та підприємства м'ясопереробної галузі у процесі вирощування худоби та птиці, її переробки та реалізації готової продукції.

Узагальнено теоретичні підходи до сутності поняття «м'ясопродуктовий підкомплекс», обґрунтовано його місце в структурі агропромислового комплексу. Обґрунтовано основні відмінності в підходах щодо трактування даної категорії та на основі проведеного дослідження встановлено, що більшість науковців трактує дану категорію лише за складовими та загальною метою діяльності, проте варто наголосити, що це також і важлива складова економіки. Слід зауважити, що м'ясопродуктовий підкомплекс - це важлива складова економіки країни, яка складається із економічно та технологічно взаємопов'язаних спеціалізованих галузей агропромислового комплексу, поєднаних інтегрованими зв'язками та загальними економічними інтересами, спрямованими на ефективність та результативність діяльності підприємств галузей, що сприятиме продовольчій та національній безпеці країни.

Дослідженням встановлено, що в складі м'ясопродуктового підкомплексу як України, так і більшості провідних країн світу провідне місце займають такі галузі як скотарство, свинарство та птахівництво. Дана галузь окрім того, що є вагомою для економіки в контексті забезпечення продовольчої безпеки, має ряд проблем, через які вивчати її досить складно, важливішими з них є: недостатня державна підтримка, майже повна відсутність інновацій, а саме це відрізняє функціонування м'ясопродуктового підкомплексу в нашій країні від світового рівня.

В дисертаційній роботі сформульовано базис понятійно-категоріального апарату в процесі дослідження динамічних процесів розвитку м'ясопродуктового підкомплексу та фактори, що впливають на динаміку галузі. Визначено, що м'ясопродуктовий підкомплекс суттєво залежить від зовнішніх чинників, зокрема від митних правил, міжнародних стандартів, безпечності та якості продукції. В умовах процесів інтеграції та глобалізації неможливо абстрагуватися від дії позадержавних чинників, однак, насамперед у формуванні факторів розвитку м'ясної галузі та збалансування відносин на м'ясному ринку, має бути нарощування внутрішнього потенціалу під впливом дії інноваційно-інвестиційного механізму.

Узагальнено показники організаційно-економічних факторів впливу на розвиток галузі, серед яких соціальні, економічні, екологічні, інституційно-правові. Проаналізовано сучасний стан розвитку м'ясопродуктового підкомплексу в умовах нестабільності з метою виявлення проблем для забезпечення підвищення рівня якості життя населення України.

Проведений аналіз показав негативні тенденції щодо зменшення поголів'я великої рогатої худоби та свиней. Єдиною успішно функціонуючою галуззю, яка стабілізує ситуацію в підкомплексі і цілому є птахівництво, це пояснюється тим, що для вирощування птиці потрібно значно менше витрат живої праці, а також значно коротший виробничий цикл. Передумовою забезпечення розвитку і зростання обсягів виробництва м'яса птиці було належне фінансування, провідне місце в якому належало інвестуванню, а

швидка окупність вкладення капіталу у виробництво м'яса птиці зумовила зростання інвестицій у цю галузь, а саме: будівництво сучасних птахофабрик та створення потужних вертикально інтегрованих компаній.

Дослідженнями встановлено характерні риси м'ясопродуктового підкомплексу: виробництво високоякісних продуктів харчування для забезпечення продовольчої безпеки країни; забезпечення легкої та харчової промисловості сировиною; м'ясопродуктовий підкомплекс є провідною ланкою економіки країни, яка відіграє провідну роль в сталому розвитку економіки держави.

Виявлено, що майже 50% ринку м'яса займають великі компанії, серед яких – «Ятрань», «Алан», «Глобинський м'ясокомбінат», «М'ясна гільдія». Майже 20% ринку охоплюють регіональні та близько 30% – дрібні виробники.

Доведено, що економічне зростання стимулює збільшення споживання м'яса та м'ясних продуктів в Україні. Оскільки м'ясо і продукція його переробки має високу еластичність попиту за доходом, то це призведе до збільшення витрат населення на м'ясні продукти. Така тенденція буде впливати на обсяги виробництва м'яса та на розвиток м'ясопродуктового підкомплексу України. Проведена прогнозна оцінка показників балансу пропозиції та попиту м'яса і м'ясних продуктів в Україні на період до 2030 року показала, що за інерційним сценарієм загальна пропозиція та попит на м'ясо зросте до 3752 тис. т, базовим – 4090 тис. т. та компромісним до 4401 тис. т. проти 2749 тис. т. у 2019 р. В результаті розрахунків доведено, що раціональна норма споживання м'яса та м'ясопродуктів досягається за компромісного сценарію розвитку ринку м'яса і перевищить на 3 кг індикатор рівня споживання передбачений Національною доповіддю «Цілі сталого розвитку: Україна», досягнувши рівня споживання в 2030 р. 83 кг на одну особу.

Незважаючи на проблеми в м'ясопродуктовому підкомплексі України, він зберігає значний потенціал зростання. Основним напрямом розвитку має стати забезпечення найбільшої результативності виробничої діяльності в

умовах високої затребуваності ринком даної продукції. Цьому критерію відповідає свинарство і птахівництво, що забезпечує високу рентабельність та окупність капіталовкладень.

Запорукою сталого розвитку м'ясопродуктового підкомплексу є інвестиційно-інноваційна забезпеченість, а основними критеріями сталого розвитку підкомплексу є підвищення ефективності всього сільського господарства, повніше забезпечення продовольчої безпеки населення, підвищення рівня якості його життя.

Важливим фактором, що сприяє забезпеченню сталого розвитку м'ясопродуктового підкомплексу, є ефективне використання його складових, якими є сільськогосподарські підприємства, селянські (фермерські) господарства, особисті підсобні господарства населення. Для сільськогосподарського виробництва проблема стійкості є більш складною, ніж для інших галузей економіки. Це пов'язано з тим, що продукція сільського господарства майже незамінна і попит на неї нееластичний. Значний потенціал м'ясопродуктового підкомплексу створюють подальші перспективи розвитку експортної діяльності, але реалізація експортного потенціалу галузі тваринництва залежить від активної позиції бізнесу, ефективності та послідовності зусиль місцевої влади, спрямованих для створення сприятливих умов для розвитку підприємницької діяльності, адже ринок м'яса та м'ясної продукції являє собою систему соціально-економічних відносин, які виникають у процесі виробництва, переробки, збуту, споживання цих видів продукції. Означені нами проблеми і сформували актуальність наукового дослідження, особливо в частині організаційно-економічного підходу до управління динамічними процесами в м'ясопродуктовому підкомплексі.

Дисертаційна робота є самостійно виконаною науковою працею, в якій автором розроблено теоретико-методологічні та практичні підходи до формування організаційно-економічних засад управління динамічними процесами м'ясопродуктового підкомплексу.

Отримані результати є рекомендаційною базою, яка, враховуючи

сучасні економічні умови та показники організаційно-економічних факторів впливу на розвиток галузі, спрямована на покращення результатів діяльності м'ясопродуктового підкомплексу.

Впровадження результатів дисертаційної роботи підтверджується довідками.

Ключові слова: м'ясопродуктовий підкомплекс, ринок м'яса та м'ясної продукції, сталий розвиток, управління динамічними процесами, інвестиційно-інноваційна забезпеченість.